

Byzantina Symmeikta

Vol 30

BYZANTINA SYMMEIKTA 30

Βιβλιοκρισία: K. LEVRIE, Jean Pédiasimos: Essai sur les douze travaux d'Héracles. Édition critique, traduction et introduction [Orientalia Lovaniensia Analecta 270. Bibliothèque de Byzantion, 16], Leuven: Peeters, 2018

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.25240](https://doi.org/10.12681/byzsym.25240)

Copyright © 2020, Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2020). Βιβλιοκρισία: K. LEVRIE, Jean Pédiasimos: Essai sur les douze travaux d'Héracles. Édition critique, traduction et introduction [Orientalia Lovaniensia Analecta 270. Bibliothèque de Byzantion, 16], Leuven: Peeters, 2018. *Byzantina Symmeikta*, 30, 427–430. <https://doi.org/10.12681/byzsym.25240>

K. LEVRIE, *Jean Pédiasimos: Essai sur les douze travaux d'Héraclès. Édition critique, traduction et introduction* [Orientalia Lovaniensia Analecta 270. Bibliothèque de Byzantion, 16], Leuven: Peeters, 2018, σελ. 150. ISBN 978-90-429-3557-0

Ἀντικείμενο τοῦ παρόντος βιβλίου εἶναι ἡ κριτική ἔκδοση τοῦ μικροῦ κειμένου ποῦ συνέγραψε συνοψίζοντας τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ ὁ Ἰωάννης Πεδιάσιμος (PLP 22235), μία ἀπὸ τὶς ἥσσονες, ἀλλὰ ὄχι ἀδιάφορες, συγγραφικὲς μορφές τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων (περίπου 1240-1310/1314). Καταγόμενος πιθανότατα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, ὁ Πεδιάσιμος ὀλοκλήρωσε τὴν ἐκπαίδευσί του στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. Ἀργότερα (περὶ τὸ 1280) μαρτυρεῖται ὡς χαρτοφύλαξ τῆς μητροπόλεως Ἀχρίδας καί, καθὼς τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ταύτισή του μὲ τὸν διάκονο Ἰωάννη Πόθο (ὁ ὁποῖος περὶ τὸ 1284 εἶχε χρηματίσει μέγας σακελλάριος τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης), φαίνεται ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὴν γενέτειρά του διδάσκοντας. Ὑπῆρξε πολυγραφότατος, μὲ συγγραφικὸ ἔργο ποῦ καλύπτει ποικίλους τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ (φιλολογία, φιλοσοφία, μυθολογία, μαθηματικά, ἀστρονομία, ἰατρική, νομική, μουσική). Ὅλα αὐτὰ σκιαγραφοῦνται στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ εἰσαγωγικοῦ τμήματος τοῦ βιβλίου (σσ. 1-10), ὅπου καὶ πλήρης κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Πεδιασίμου (σσ. 4-6)¹ καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία· σχολιάζονται ἐπίσης καὶ οἱ ἕως τώρα ἀπόψεις τῆς σύγχρονης φιλολογικῆς κριτικῆς γιὰ τὸν λόγιό, οἱ ὁποῖες κρίνονται ὡς ἀύστηρές: συνολικὰ τὸ ἔργο του θὰ ἄξιζε νὰ μελετηθεῖ εὐρύτερα. Στὸ δεῦτερο κεφάλαιο τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. 11-31) ἐξετάζεται συστηματικότερα τὸ κείμενο γιὰ τοὺς ἠράκλειους ἄθλους [στὸ ἐξῆς *libellus*]²: ἀρχικὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴν

1. Στὶς σσ. 4 καὶ 112 διορθωτέ: Fr. Dübner ἀντὶ D. Dübner καὶ σ. 5 Esiodo ἀντὶ Esiodi

2. Τὸ κείμενο συνήθως στοὺς καταλόγους χειρογράφων καὶ στὰ ἐγχειρίδια ἀναγράφεται ὡς *libellus de duodecim Herculis laboribus*.

μυθογραφία, καθώς ὁ libellus ἀποτελεῖ παράφραση τμήματος ἀπὸ τὸ δεύτερο βιβλίον (κεφ. 72-126) τῆς μυθογραφικῆς συλλογῆς *Βιβλιοθήκη* τοῦ Ψευδο - Ἀπολλοδώρου. Συγκρίνεται στὴν συνέχεια λεπτομερῶς τὸ πρωτότυπο μὲ τὴν ἀπόδοση τοῦ Πεδιασίμου, μὲ σκοπὸ νὰ ἀναδειχθεῖ ἡ μέθοδος ποὺ ἀκολούθησε ὁ βυζαντινὸς λόγιος (ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι βασίστηκε σὲ χειρόγραφο τῆς *Βιβλιοθήκης* καλύτερο ἀπὸ τὰ διασωθέντα ποὺ μᾶς παραδίδουν τὸ κείμενο). Ἐπιχειρεῖται ἐπίσης σύγκριση τοῦ libellus μὲ τὸ ἱαμβικὸ ποίημα γιὰ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ³, θεωρούμενο καὶ αὐτὸ ἔργο τοῦ Πεδιασίμου καὶ συνθεθεμιένον ἐπίσης γιὰ διδακτικὸς σκοποὺς, πιθανότατα πρὶν ἀπὸ τὴν συγγραφή τῶν πεζῶν ἄθλων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μεικτὸ χαρακτῆρα, καθὼς συνδυάζουν τὴν σχεδογραφία μὲ τὴν λογοτεχνικὴ παράφραση (σ. 31). Στὸ τρίτο κεφάλαιο τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. 32-79) ἀπαριθμοῦνται καὶ περιγράφονται οἱ κώδικες ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν κριτικὴ ἔκδοση, χωρὶς ἀξιῶσεις πλήρους κωδικολογικῆς περιγραφῆς, ἀλλὰ μὲ ἔμφαση περισσότερο στὴν ἱστορία καὶ στὸ περιεχόμενό τους, καὶ κυρίως σὲ ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὸ κείμενο τοῦ Πεδιασίμου (σ. 32, σημ. 103). Συγκρίνονται ἐπίσης οἱ προηγούμενες ἔντυπες ἐκδόσεις τοῦ κειμένου. Στὴν ἐνότητα αὕτη εἶναι ἀπαραίτητες ὀρισμένες συμπληρωματικὲς παρατηρήσεις. Ἀρχικὰ νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ libellus συμπεριλαμβάνεται καὶ στὴν σχεδογραφικὴ συλλογὴ τοῦ κώδικα Laur. 56.17, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τοὺς κύκλους τοῦ Ἰωάννη Πεδιασίμου⁴, καὶ διασώζεται καὶ σὲ ἄλλα χειρόγραφα⁵. Ἐπίσης: α) Ὁ Γεώργιος ρήτωρ τῆς Μητροπόλεως Αἴνου, κτήτωρ τοῦ χειρογράφου TA 152 τοῦ Μουσείου Μπενάκη (σ. 34), εἶναι φυσικὰ ὁ Γεώργιος Κόντης⁶. β) Γιὰ τὸν Ἰωάννη Κορέση, κτήτορα τοῦ κώδικα Laurent. 74.13 (σ. 44) βλ. καὶ τὰ γραφόμενα τοῦ Κ. Ἀμάντου⁷. γ) Γιὰ τὸν Ἀνδρέα Δῶνο, γραφέα τοῦ κώδικα Bodl. Barocc. Gr. 72 (σ. 54), ἔχει

3. Ἔκδ. Β. Knös, Ein spätgriechisches Gedicht über die Arbeiten des Herakles, *BZ* 17 (1908), 397-429.

4. Ἡ σχεδογραφικὴ αὕτη συλλογὴ ἐκδόθηκε προσφάτως ἀπὸ τοὺς I. VASSIS – S. KOTZABASSI – I. POLEMIS, *A Byzantine Textbook of the Palaeologan period. The Schedographic Collection of ms Laurentianus 56.17, Παρεκβολαὶ* 9 (2019), 33-182.

5. Βλ. π.χ. Δ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Παρατηρήσεις στοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους τοῦ Ἰωάννη Πεδιασίμου, *Βυζαντινὰ Σύμμεικτα* 30 (2020), 185-198, κυρίως 188.

6. Γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. τελευταῖα Λ. ΜΑΝΟΥ, Γεώργιος Κόντης ρήτωρ τῆς Μητροπόλεως Αἴνου καὶ ἔκδικος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Βίος καὶ ἔργο, *Βυζαντινὰ* 25 (2005), 293-313.

7. Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, 1566-1822 (Σχολεῖα καὶ Λόγιοι)*, Πειραιεύς 1946, 54-56.

γράψει προσφάτως ὁ Ι. Βάσσης⁸. δ) ὁ ἀναφερόμενος ὡς Nicolas Artabasdos Rhabdos (σ. 57) εἶναι ὁ Νικόλαος Ἀρτάβασδος Ραβδάς (PLP 1437)⁹. ε) Γιὰ τὸν Ματθαῖο Καμαριώτη ὡς γραφέα τοῦ κώδικα Paris. Suppl. Gr. 652 (σ. 57) βλ. τὶς διατριβὲς τῶν Κ. Παπαδάκη καὶ Δ. Χατζημιχαήλ¹⁰. ζ) Νεώτερη βιβλιογραφία γιὰ τὸν Σεβαστὸ Κυμινῆτη (σ. 59) βλ. στὴν μελέτη τῆς Ἰωάννας Κόλλια¹¹. η) Γιὰ τὸν Λάμπρο Φωτιάδη, κτήτορα τοῦ κώδικα Paris. Suppl. Gr. 1366 (σ. 59), βλ. τὴν μελέτη τῆς Λίλιας Διαμαντοπούλου¹².

Τὸ τέταρτο κεφάλαιο τῆς εἰσαγωγῆς (σσ. 80-105) εἶναι ἀφιερωμένο στὴν κριτικὴ θεώρηση τῶν κωδίκων: τὰ χειρόγραφα κατατάσσονται σὲ τρεῖς οἰκογένειες ποὺ ἀνάγονται σὲ κοινὸ ἀρχέτυπο, καὶ καταρτίζεται τὸ στέμμα (σ. 105). Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ εἰσαγωγικοῦ τμήματος (σσ. 106-108) ἀναφέρεται στὴν μέθοδο καταρτισμοῦ τοῦ κειμένου. Ἐκτενὴς βιβλιογραφία (σσ. 109-120) συμπληρώνει τὴν ἐνότητα. Λεῖπει ὅμως ἓνα εὐρετήριο τῆς εἰσαγωγῆς, ποὺ θὰ διευκόλυνε τὸν ἀναγνώστη.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἔκδοση τοῦ κειμένου (σσ. 121-149), μὲ ἐκτενὲς κριτικὸ ὑπόμνημα καὶ μὲ γαλλικὴ μετάφραση στὶς ζυγὲς σελίδες.

8. Ι. ΒΑΣΣΗΣ, Ἄνδρέας Δῶνος. Ἕνας λόγιος κωδικογράφος στὴν Κρήτη τοῦ 16ου αἰώνα, στὸν τόμο *Παιδεία καὶ πολιτισμὸς στὴν Κρήτη. Βυζάντιο – Βενετοκρατία. Μελέτες ἀφιερωμένες στὸν Θεοχάρη Δετοράκη*, Ἡράκλειο 2008, 99-114. Βλ. ἐπίσης F. CICOLELLA, *Greek in Venetian Crete: Grammars and schoolbooks from the Library of Francesco Barozzi*, στὸν τόμο *Teachers, Students and Schools of Greek in The Renaissance*, Leiden 2017, 371-393, μελέτη ποὺ κυκλοφόρησε προφανῶς μετὰ τὴν παράδοση τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου στὸ τυπογραφεῖο.

9. Γιὰ τὸν Νικόλαο Ραβδά βλ. προσφάτως Γ. ΣΤΟΓΙΑΣ, Ὁ Νικόλαος Ραβδάς καὶ τὸ βασιλικὸν χρυσουργίον. Προβλήματα ἀριθμητικὰ καὶ ζητήματα κοπῆς νομισμάτων στὴν ὑστεροβυζαντινὴ περίοδο, στὸν τόμο *Ἐπιστήμη καὶ τεχνολογία. Ἱστορικὲς καὶ ἱστοριογραφικὲς μελέτες* [Ἐταιρεία μελέτης καὶ διάδοσης τῆς ἱστορίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας 1], Ἀθήνα 2013, 67-95.

10. Κ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, *Ματθαῖος Καμαριώτης. Τὸ θεολογικὸ του ἔργο, μετὰ ἐκδόσεως ἀνεκδότων ἔργων του*, Θεσσαλονίκη 2000, 153-157 (=http://hdl.handle.net/10442/hedi/23093) καὶ Δ. ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ, *Ματθαῖος Καμαριώτης: συμβολὴ στη μελέτη του βίου, του ἔργου καὶ της εποχῆς του*, Θεσσαλονίκη 2002, 298-299 (=http://hdl.handle.net/10442/hedi/20545).

11. Ι. ΚΟΛΛΙΑ, Ὁ Σεβαστὸς Κυμινῆτης καὶ ἡ ἴδρυση τοῦ Φροντιστηρίου τῆς Τραπεζοῦντας. *Ἑλληνικά* 30 (1977-1978), 280-306.

12. Λ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ὁ Λάμπρος Φωτιάδης (1752-1805) ποιητής, *Μνημοσύνη* 19 [Πρακτικὰ συνεδρίου «Λόγιοι τῆς Τουρκοκρατίας»], Ἀθήνα 2013, 289-314.

Συνολικά πρόκειται για έπιμελημένη και καλαίσθητη έκδοση. Παραφωνία αποτελεί στην έκδοση τοῦ κειμένου τὸ ὅτι σὲ περιπτώσεις ἐκθλιψης, ἢ ἀπόστροφος προσκολλάται στὸ φωνῆεν τῆς λέξης ποὺ ἀκολουθεῖ χωρὶς διάστημα (βλ. π.χ. *δ'έκ, ἀνθ'ῶν, θ' Ἡρακλέα* καὶ ἄλλα παρόμοια), κάτι ποὺ προφανέστατα ὀφείλεται στὸ ὅτι ἐφαρμόζεται ἡ ὀρθογραφικὴ συνήθεια τῶν γαλλικῶν, ποὺ δὲν ἀκολουθεῖται ὅμως σὲ ἐλληνικὰ κείμενα. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτό, τὸ βιβλίο συντελεῖ στὴν καλύτερη γνωριμία μας μὲ τὸ ἔργο τοῦ Πεδιασίμου καὶ ἀποτελεῖ σημαντικὴ συμβολὴ στὴν μελέτη τῆς λογοτεχνίας τῶν παλαιολογείων χρόνων.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Ἰνστιτοῦτο Ἱστορικῶν Ἐρευνῶν/ΕΙΕ